

Nye Bidrag til Oplysning om Biskop Skat Rørdams Strid med Provsterne J. Paulli og G. Schepelern.

Ved Jørgen Swane.

I sidste Hæfte af »Kirkehistoriske Samlinger« har fhv. Provst Johannes Schepelern meddelt endel Aktstykker i den i 1897 stedfundne Strid mellem Sjælland Biskop Skat Rørdam og Københavns to Provster J. Paulli og G. Schepelern.

I Biskop Jørgen Swane's hos mig beroende Arkiv findes nedenstaaende 3 Breve fra Stiftsprovst Paulli og 1 Kort fra Provst Schepelern, der særlig giver Udtryk for den Alvor, hvormed Stiftsprovst Paulli — og med ham Provst Schepelern — saa paa Sagen.

Den Tankegang, der præger Stiftsprovst Paulli's Brev, harmonerer bestemt ikke med den, som finder sit Udtryk i Biskop Rørdam's i ovennævnte Artikel citerede Brev til hans gode Ven Pastor Otto Møller i Gylling. I Stiftsprovst Paulli's Brev af 29. December 1897 skriver han saaledes, at Dagen efter Afsendelsen af Skrivelsen til Biskop Rørdam, kom Biskoppen til ham, »og vi rakte hinanden Haand og lovede trofast Samarbejde i den kommende Tid«. Med Kendskab til Stiftsprovst Paulli's Karakter har man ingen Grund til at tvivle paa, da Sagen nu var afsluttet, at han har ment, hvad han sagde til Biskop Rørdam. Biskop Rørdam tager derimod Sagens Afslutning som en stor Sejr over »det Mynster-Martensenske«, der har »gjort Folk som mig (sic) de Bryderier de kan, baade aabenbart og hemmeligt« og taler om »det vundne Overtag over disse to Mænd«.

Disse Udtalelser falder i god Jord hos Pastor Otto Møller, der ikke undser sig for at kvittere for Brevet med at lykønske Biskop Rørdam til at han »dog fik Held til at lægge lidt Tømme paa de kaade Provster«. Provst Schepelern var paa det Tidspunkt 58 Aar og Stiftsprovst Paulli 53 Aar, saa det er maaske lidt flot at tale om Kaadhed, jfr. Stiftsprovst Paulli's Udtalelse nedenfor om, at han har prøvet sig selv saa alvorligt som en Mand kan gøre det.

Der kan formentlig ikke være nogen Tvivl om, at Biskop Rørdam havde begaaet et Overgreb, og at han greb Lejligheden til at prøve paa at dukke den af Grundtvigianerne ikke yndede »Mynster-Martensen Retning« ved et Angreb paa to af denne Retnings mere fremstaaende Mænd.

Det kan i denne Forbindelse være interessant at kaste et Blik paa det Brev af 8. Marts 1895, som Biskop Rørdam sendte Biskop Swane, da denne havde lykønsket ham til Udnævnelsen til Sjællands Biskop — den Udnævnelse han kun fik, fordi Biskop Stein afslog Stillingen, — og hvori han skriver:

»Kære Hr. Biskop Swane!

Hjærtelig Tak for Deres venlige Brev og Lykønskning i Anledning af min Udnævnelse til Biskop. Jeg føjer af Hjertet mit Amen til Deres gode Ønsker for mig og min Fremtids-Gerning, i hvilken jeg visselig vil trænge til Kristnes Forbøn, ti Tiderne ere urolige, og de ville sikkerlig blive svære, naar de Fjender, der baade indefra og udenfra true vor Folkekirke, ret samle sig til Angreb, og da vil det gælde om, at alle som elske Vorherre Jesus Kristus og hans Menighed, ret holde sammen og staa sammen.« . . .

Det vil vist være vanskeligt at bestride, at Stiftsprovst Paulli og Provst Schepelern ikke hørte til dem, som Biskop Rørdam i 1895 kaldte paa, der med ham ret skulde holde sammen og staa sammen, alle de, som elske Vorherre Jesus Kristus og hans Menighed, — — men det har han altsaa glemt 2½ Aar efter at have bestegit Bispestolen.

1.

8. Decbr. 1897.

Kjære, højærværdige Hr. Biskop!

Jeg har idag modtaget Deres Brev, og naar jeg i dybeste Fortrolighed har kunnet *tale* med Dem om vor Sag, kan jeg selvfølgelig ogsaa i Fortrolighed *skrive* derom, skjønt jeg ellers paa Sagens nuværende Standpunkt maa iagttage saa stor Tavshed som mulig.

For nogle Dage siden fik Sch. og jeg en Anmodning om at møde hos Ministeren. Det viste sig, at R. havde indgivet Klage over os, men tillige viste det sig, at Ministeren var ikke saa lidt paavirket af R.s Fremstilling. Han var for Resten elskværdig at forhandle med og endte med at se en Del anderledes paa Sagen, da vi havde haft Ordet. Det var ham øjensynlig om at gjøre at faa Sagen bilagt, og i den Hensigt vilde han endelig have, at vi skulde gjøre R. en Undskyldning. Da vi imidlertid maatte holde paa, at vi ikke havde gjort noget, som skulde undskyldes, medens det var Biskoppen, der havde begaaet et Overgreb, kunde vi ikke naa videre. Sthyr vilde saa tale paany med Rørdam, men hvad dette skal føre til, ved jeg ikke. Nogen stor Overlegenhed eller Klarhed udmærker jo ikke Sthyr, dertil gjør det vanskeligt at forhandle med ham. Det gaar altfor meget efter dette Skema: ihvorvel — — saa dog.

Hvilket Udfald Sagen end faar, er jeg ganske rolig. Jeg har prøvet mig selv saa alvorligt, som en Mand kan gjøre dette, og jeg kan ikke se, at vi har gjort noget Skridt, som burde have været gjort anderledes. Det er mig til stor Bestyrkelse at Mænd som De, kjære Biskop! Henr. Scharling, Domprovst Poulsen, Jantzen og Fenger, og af Jurister: Matzen, Madvig og Florian Larsen¹ dele Sch. og min Opfattelse. Saa faa de at dømme, som de ville i Ministeriet.

Vil De nøjes med disse Linjer, som jeg har sammenskrevet i en sildig Aftentime? De bringer i hvert Tilfælde en lille Oplysning om Sagerne Stilling samt en hjertelig Hilsen fra

Deres med Højagtelse hengivne J. Paulli.

E. S. Stein har det bedre for Tiden, men desværre er der jo ikke meget at bygge paa.

¹) Domprovst i Roskilde, siden Biskop i Viborg, Dr. theol. Alfred Sveistrup Poulsen (1854—1921); Sognepræst i Gjentofte Albert Thorvald Jantzen (1840—1917); residerende Kapellan ved Garnisonskirke, siden Holmens Provst, Dr. theol. Hans Mathias Fenger (1850—1920). Om de øvrige her nævnte Personer jvfr. Kh.s Saml. 6. R. IV.

Kjære, højærværdige Hr. Biskop Swane!

Imorges modtog jeg Ministerens Brev, som jeg vedlægger til Gjennemlæsning. For en Ordens Skyld vedlægger jeg ogsaa Udkastet til den Skrivelse, som omhandles i Ministerens Brev. Jeg skal villig indrømme, hvad jeg allerede gjorde igaar, at denne maaske ikke egner sig til at bane Vej for at bilægge Sagen i Mindelighed. Egentlig synes dette mig ikke at være Skrivelsens Skyld, men det er maaske saaledes alligevel. Første Afsnit indeholder ikke andet end tørre Fakta, men saadanne kunne jo ogsaa forekomme en ubehagelige. I dette Tilfælde paavise de nemlig den store Modsætning, der findes mellem Rørdams tidligere Færd og hans nuværende Opfattelse af Forholdene, og det er jo aldrig rart at blive mindet herom. Det andet Afsnit omhandler og fremhæver de 3 Punkter, der maa blive Konsekvensen af Biskoppens Ønske og Paalæg. Jeg ser nok, at Ministeren ikke vil godkjende dette. Men ligesom De selv, kjære Biskop! allerede ved vor første Samtale delte min Opfattelse, idet De gjorde gjældende, hvad Følgen vilde blive for alle Danmarks Præster af, at en Biskop havde en saadan Myndighed, saaledes have af Theologer: H. Scharling, Bjerre¹, Poulsen, Jantzen, Fenger og af Jurister: Matzen, Madvig og Florian Larsen (hvis Brev De nok husker at læse for Ministeren) delt vor Opfattelse.

Men selv om Ministerens Opfattelse er rigtig, synes det mig dog ikke, at en Biskop kan være berettiget til at standse en hvilken som helst Diskussion, hvori Præster deltager, fordi han »mener«, at den vækker Forargelse. Det maa dog først undersøges, om denne Mening er berettiget. I det foreliggende Tilfælde bør Ministeriet undersøge, om der har været noget forargende i den Maade, hvorpaa Schepeleern og jeg har diskuteret. Skulde det nu vise sig, at det, der har forarget »adskillige Kristne«, er ikke vor Polemik, men at Kirkefondet for en ufor-svarlig stor Sum Penge har kjøbt en Dansebod, istedetfor at hjælpe til at faa bygget en Sognekirke paa Vesterbro, saa forekommer det mig, at Ministeriet ikke kan godkjende Biskoppens Færd. Tilmed gaar det jo dog ikke an at glemme, at her slet ikke handles om nogetsomhelst *Embedsforhold*. Som forhen-værende Medlemmer af en kirkelig Forening føre vi en Diskussion med nuværende Medlemmer af den samme Forening,

¹) Formentlig Provst, senere Kultusminister Jens Jakobsen Kokholm Bjerre (1847—1901).

og denne føres i det mindste fra vor Side paa en sømmelig Maade — hvad i al Verden vedkommer dette egentlig Stiftets Biskop? Jeg vil tilstaa, at jeg forstaar slet ikke Ministerens Opfattelse.

Men skjønt baade Schepelern og jeg, der naturligvis have drøftet Sagen paany, derfor mene, at vi have været i vor gode Ret til at handle, som vi have gjort, og at Rørdam har begaaet et Overgreb, som ikke kan forsvares, og skjønt vi mene, at den ovennævnte Skrivelse er strengt forsvarlig, have vi dog for at imødekomme Ministerens Ønske og gjøre vort til, at Striden kan bilægges i Mindelighed, lavet en kortere Skrivelse til Biskoppen. Vi have ikke helt kunnet udelade alt, hvad der taler til Forklaring af og Forsvar for, at vi have optraadt, som vi have gjort, men det er kun et Par simple Fakta, som vi anføre. Vi vedlægge et Udkast til denne Skrivelse, som vi haabe, De vil kunne godkjende efter Deres Udtalelse til mig igaar. Naar De med et Par Ord har meddelt mig, at De gjør dette, skriver jeg til Ministeren, at vor Skrivelse afgaar i en Form, der i det væsentlige svarer til den af ham forlangte, og dermed er Schepelern og jeg saa færdige.

Strander dette Forsøg, er der intet videre at gjøre. Kun beder jeg Dem om, saa stærkt som muligt at hævde, hvad De fremhævede igaar: *at dersom vi skulle have en Tilrettevisning, fordi vi ikke efterkom Biskoppens Ønske, saa skal ogsaa han have en Tilrettevisning for det Paalæg, han har givet.* Ministeriet er dog fuldt saa vel forpligtet til at antage sig Provsternes som Biskoppens Sag.

Ja, mere faar jeg ikke Stunder til at skrive. Kun en hjertelig Hilsen og Ønsket om en glædelig Jul for Dem og Deres.

Deres ærb. hengivne

J. Paulli.

3.

(Decbr. 1897).

Kjære Biskop Swane!

Vi sende gennem disse Linier Dem og alle Deres et hjerteligt Ønske om en velsignet Jul, og føie dertil en Tak for al Hjertelighed i det nu snart forløbne Aar. Gjerne havde jeg villet tale med Dem, medens De nu sidst var her i Byen, men jeg vilde ikke forsøge at træffe Dem, da jeg kunde tænke, De var meget optagen. Jeg vidste jo ogsaa, at De havde talt med Paulli,

som har holdt mig à jour med alle Forhandlingerne, og med hvem jeg fuldt samstemmer. Ganske vist ønsker jeg, at denne ubehagelige Sag snart havde en Ende, men paa den anden Side ønsker jeg den ikke endt saaledes, at det hele løber ud i Sandet. Vi maa for Fremtiden være sikrede mod Overgreb af den Art, som vi her have været Gjenstand for.

Med hjertelig Hilsen

Deres hengivne

G. Schepelern.

4.

29. Decbr. 1897.

Kjære, højærværdige Hr. Biskop!

Hjertelig Tak for Deres sidste Brev — De mindes nok, det, som De skrev i en sildig Nattetime — og Tak for al den kjærlige Deltagelse for mig, som lyste ud deraf. Jeg kan kun sige, at har der været meget ved den nu afsluttede Sag, som har gjort mig ondt, saa har det været mig en Glæde i Løbet af forholdsvis kort Tid at komme til at staa Dem saa nær, som jeg føler, at jeg gjør.

Vi afsendte da vor Skrivelse til Rørdam. Dagen efter kom han til mig, og vi rakte hinanden Haand og lovede trofast Samarbejde i den kommende Tid. Med Schepelern har han ogsaa talt i al Venskabelighed, saa vor Strid blev bilagt, førend der blev ringet Fred paa Jorden.

Nu give Gud Dem et godt, velsignet Nytaar i Kirke og Hjem.

Deres hjertelig hengivne

J. Paulli.